

Periodisme i política

Antonio Franco

i la direcció de diaris

durant la Transició

Grup de Recerca en
Comunicació Política,
Periodisme i Democràcia
(POLCOM-GRP)

Universitat Pompeu Fabra
2024

Organitza:

Grup de Recerca en Comunicació Política,
Periodisme i Democràcia (POLCOM-GRP)

Departament de Comunicació
Universitat Pompeu Fabra

Amb el finançament de:

Departament de Recerca i Universitats
Generalitat de Catalunya

Disseny i maquetació:

Gemma Canalda

Contacte:

Universitat Pompeu Fabra
Departament de Comunicació
Edifici Roc Boronat (Campus del Poblenou)
C/Roc Boronat, 138
08018 Barcelona

+34 935 421 219
polcomgrp@upf.edu

<i>Presentació</i>	4
<i>Ponents</i>	7
<i>Primera part. Intervencions inicials</i>	8
LLUÍS BASSETS	8
XAVIER VIDAL-FOLCH	10
ANDREU MISSÉ	13
MILAGROS PÉREZ OLIVA	17
XAVIER ROIG	20
<i>Segona part. Col·loqui</i>	24

Presentació

**ELOI CAMPS
DURBAN**

Coordinador
del seminari

El seminari «Periodisme i política durant la Transició. Antonio Franco i la direcció de diaris», organitzat pel Grup de Recerca en Comunicació Política, Periodisme i Democràcia (POLCOM-GRP), es va celebrar el 22 de gener de 2024 a la Facultat de Comunicació de la Universitat Pompeu Fabra. En la sessió, d'unes tres hores de durada, cinc periodistes, companys d'Antonio Franco en diverses etapes de la seva carrera, van intercanviar experiències i reflexions a propòsit de la seva figura, així com del paper que van tenir els directors de diaris durant la Transició i en l'evolució de les característiques d'aquest càrrec. En la primera part del seminari els ponents van exposar la seva visió a partir de diversos interrogants que els havien plantejat els organitzadors; en la segona, oberta a intervencions del públic, es va aprofundir en allò exposat i es van introduir noves qüestions.

L'organització d'un seminari acadèmic sobre aquest tema s'inscriu en la trajectòria investigadora de POLCOM-GRP, una línia de recerca del qual és la història de la premsa i del periodisme a Catalunya. Un dels temes d'estudi més prolífics del grup és la premsa i els periodistes durant la Transició, amb tres projectes de recerca competitiu encapçalats per Jaume Guillamet Lloveras. El primer projecte va ser «Noticias internacionales de España: la Transición (1975-1978) – NIET» (2010-2012), en el qual es va analitzar el període des del punt de vista dels articles redactats en diaris britànics, estatunidencs, francesos i italians. A continuació, el grup va impulsar «El papel de la prensa diaria en la transición democrática. Cobertura informativa y comportamiento político de periódicos y periodistas – PreTrans» (2013-2016), en què el protagonisme el prenen els principals diaris espanyols i l'evolució durant els anys del canvi democràtic en les vessants empresarial, política i editorial, així com el paper dels periodistes i la seva influència en aquella etapa. Finalment, «El papel de la prensa no diaria en la transición española. Información, política y partidos (1975-1982) – RevTrans» (2016-2019) s'interroga pel rol de les revistes en el procés de democratització, es revisa la metàfora del

«parlament de paper» —sobre la funció de la premsa com a espai d'expressió pública per als naixents partits polítics— i s'explora quina era la relació entre periodistes i polítics de l'època.¹

En aquest sentit, més enllà de contribuir a recordar Antonio Franco, sumant-se a les iniciatives d'homenatge des de la professió, POLCOM-GRP pretén començar a explorar el funcionament de les direccions de diaris durant la Transició. El format del seminari amb testimonis clau, com a eina metodològica, permet aprofundir en tot de qüestions i matisos que difícilment serien observables o inferibles a partir de l'anàlisi de contingut de la premsa de l'època. Concretament, els interrogants plantejats als ponents són els següents:

- Quin és el paper dels directors en la definició de la línia editorial i informativa?
- Quines relacions mantenen els directors amb autoritats i partits polítics?
- Com es prenen posicions davant de fets, conflictes i eleccions?
- Hi havia conflictes interns amb la redacció per motius polítics?
Si és així, com es resolien?
- Hi havia conflictes interns amb la propietat per motius polítics?
Si és així, com es resolien?
- En què es diferencià l'estil de direcció dels directors de la Transició dels directors del franquisme?

(1) Entre els resultats d'aquests projectes de recerca hi ha la publicació de cinc llibres: *El periodismo en las transiciones democráticas* (Jaume Guillamet i Francesc Salgado [ed.], Biblioteca Nueva, 2014), *El desafiament català. Un relat internacional de la Transició, 1975-1978* (Jaume Guillamet [ed.], L'Avenç, 2014) i *Las sombras de la Transición. El relato crítico de los corresponsales extranjeros, 1975-1978* (Jaume Guillamet [ed.], Publicacions de la Universitat de València, 2016) [NIET]; *La transición de la prensa. El comportamiento político de diarios y periodistas* (Jaume Guillamet [ed.], Publicacions de la Universitat de València, 2018) [PreTrans] i *Revistas para la democracia. El papel de la prensa no diaria durante la Transición* (Jaume Guillamet [ed.], Publicacions de la Universitat de València, 2020) [RevTrans].

Antonio Franco Estadella (Barcelona, 1947-2021) va formar-se l'Escola de Periodisme de l'Església de Barcelona. La seva primera experiència dirigint un mitjà va ser el 1969, al setmanari *El Maresme* de Mataró. Posteriorment va ser subdirector del *Diario de Barcelona* (1976), fundador i director d'*El Periódico de Catalunya* en dues etapes (1982-1986 i 1988-2006, i del 1997 al 2006 també de l'edició en català), director adjunt d'*El País* a Barcelona (1982-1988) i fundador del suplement cultural en català d'aquest diari, *Quadern* (1982).

Foto:
Sergi Reboredo /
Col·legi de Periodistes
de Catalunya.

Ponents

LLUIS BASSETS

Fou redactor de *Tele/eXprés* i *Diario de Barcelona*, director del setmanari *El Món*, i des de 1982 a *El País*, com a cap de Cultura, cap d'Opinió, corresponsal a Brussel·les i París i director adjunt de l'edició catalana d'aquest diari.

ANDREU MISSÉ

Fou redactor d'Economia a *El Periódico de Catalunya*, cap d'Economia i de la delegació a Brussel·les a *El País*.

MILAGROS PÉREZ OLIVA

Fou redactora de *El Periódico de Catalunya* i *El País*. Ha estat professora de periodisme de la Universitat Pompeu Fabra.

XAVIER ROIG

Fou redactor de *Diario de Barcelona*, redactor en cap de *Tele/eXprés* i *Catalunya Express*, cap de gabinet de l'alcalde de Barcelona Pasqual Maragall i cap de campanya a la presidència de la Generalitat, director de *política&prosa*.

XAVIER VIDAL-FOLCH

Fou redactor de *El Periódico de Catalunya*, redactor d'Economia i corresponsal a Brussel·les de *El País* i director adjunt de l'edició catalana d'aquest diari.

PARTICIPEN EN EL COL·LOQUI

Josep García Miquel, que fou gerent de *El Periódico de Catalunya* i *El País* i ha estat professor de periodisme de la Universitat Pompeu Fabra.

Jaume Guillamet Lloveras, catedràtic emèrit i membre de POLCOM-GRP.

Primera part

Intervencions inicials

**LLUÍS
BASSETS**

Primer començaria per apuntar que el guió que se'ns ha enviat no és estrictament sobre l'Antonio Franco. Llavors, jo, a les notes que he pres, intento creuar dos temes: el paper dels directors durant la Transició i la figura de Franco.

En primer lloc, el paper dels directors en la definició de la línia editorial i informativa és clarament declinant des de la irrupció del món digital. Antonio Franco és potser un dels últims grans directors, en el sentit ple de la paraula, d'una època que és a punt de desaparèixer del tot. En segon lloc, el director del diari ha donat el relleu a uns altres personatges del que era l'antiga empresa periodística: els propietaris, els editors, que abans tenien un paper molt secundari o nul o, en tot cas, poc visible, ara tenen una gran visibilitat. I el mateix succeeix amb els gerents i, d'altra banda, amb els periodistes individuals i els columnistes. Moltes vegades tenen un protagonisme, un paper i de vegades fins i tot una funció d'orientació del diari més clara que el mateix director. Jo diria, fins i tot per dir-ho d'una forma una mica provocadora, que els diaris i els mitjans en general avui no estan tan dirigits per professionals de la informació com abans. De vegades arribaria a dir que no estan dirigits en absolut, que són conglomerats de professionals, conglomerats d'orientacions. No és un fenomen recent. La fórmula d'equilibri en què es fonamenta el diari fa anys que no funciona i això ha fet que la redacció i el seu director perdin els marges d'independència que caracteritzaven l'ofici. Cal recordar que el diari era un triple negoci que donava ingressos per la venda dels exemplars, ingressos per la venda dels espais publicitaris, i poder i influència de tota mena, que els propietaris traduïen en la possibilitat de fer altres negocis. D'aquest tipus de negoci, gairebé no en queda res.

La tasca del director era, o hauria de ser, mantenir-se com una mena de garant en el vèrtex d'una equació conformada per un triple pacte de confiança amb els lectors, els propietaris i la redacció. Antonio Franco n'era un cas absolutament exemplar. Un diari necessita beneficis. Necessita lectors que el comprin

i que interessin als anunciants i necessita bons periodistes que fabriquin els continguts de qualitat. Trobar i mantenir aquest equilibri és el secret de l'excel·lent director que va ser Antonio Franco. Hem conegut diaris en què el director menyspreava els beneficis o el director menyspreava els lectors. El resultat és normalment catastròfic. Jo crec que l'Antonio va saber mantenir molt bé aquesta fórmula d'equilibri, que era el secret d'un negoci que des d'un punt de vista estricte ja no existeix. A mi m'agrada dir entre amics, i sobretot en privat, que els diaris ja no existeixen, que ara són una altra cosa. No és el negoci periodístic que hem conegut, és un altre negoci, d'un tipus totalment diferent, que no està finançat pels lectors i per la publicitat, sinó que està finançat per altres fonts i està pensat per a altres funcions.

Antonio Franco i la seva generació, de la qual formem part els que som en aquesta taula, van començar en el moment àlgid del poder periodístic i, per tant, del màxim funcionament d'aquesta equació. El prototip d'això va ser el director del *Washington Post*, Ben Bradley, i la publicació dels papers del Pentàgon i del cas Watergate, arran del qual un president dels Estats Units va haver de dimitir gràcies a l'escàndol aixecat per les investigacions i publicacions periodístiques.

Es va revelar amb tota la força la necessitat democràtica d'una premsa amb capacitat per controlar els governs.

El director i l'empresa van saber defensar la tasca dels periodistes, una feina en la qual l'Antonio excel·lia.

Antonio Franco i la seva generació van començar en el moment àlgid del poder periodístic i, per tant, del màxim funcionament d'aquesta equació. **L.B.**

A Catalunya i a Espanya, tot això va coincidir amb els darrers anys del franquisme. El director de diaris dels darrers anys de la dictadura estava encara sotmès a les regles de joc franquistes, alleugerides per la llei de premsa de Fraga Iribarne. Eren els responsables, en el fons, de l'autocensura dels diaris sota l'amenaça de do-

ble sanció administrativa i penal. Se'ls considerava, per tant, com una mena de funcionaris de l'Estat. Només n'escapaven personatges destacats del règim, amb una relativa autonomia, amb un cas prototípic molt important, que mereix algun tipus de reflexió des de la investigació d'història del periodisme, sobretot comparativa: el d'Emilio Romero, director durant vint-i-dos anys del diari *Pueblo*, propietat dels sindicats franquistes, i mestre de periodistes madrilenys, també dels de la democràcia. La seva figura va marcar l'estil de direcció de diaris a Madrid, cosa que no va succeir a Barcelona, on els que van formar els periodistes de les generacions posteriors van ser personatges sense vinculacions amb el règim, sinó més aviat al contrari, com Manuel Ibáñez Escofet [director de *Tele/eXprés*, 1968-1975], Josep Pernaut [director del *Diario de Barcelona*, 1974-1977] o fins i tot Horacio Sanz Guerrero [director de *La Vanguardia*, 1969-1982], caracteritzats en tot cas per la seva habilitat, la seva paciència i el seu coratge cívic per suportar dignament les pressions i les impertinències de la repressió. Antonio Franco i la seva generació catalana són fills d'aquesta tradició, tan llunyana de la madrilenya. Va ser una generació rupturista amb els hàbits i la cultura periodística de l'època, de la qual el símbol més clar va ser Josep Maria Huertas Claveria, i també la víctima, empre-

sonat el darrer any de Franco en vida per la publicació d'un article que va ofendre els comandaments militars franquistes.

Resumeixo les aportacions de l'Antonio Franco, prou glossades en el llibre *Antonio Franco, un gegant del periodisme* (Col·legi de Periodistes de Catalunya, 2023). Començo per la seva capacitat per trobar l'equilibri de què us he parlat entre empresa, lectors i redacció, entre beneficis d'audiències i confiança professional i qualitat professional. L'habilitat per formar equips de gran qualitat, amb un equilibri també entre les personalitats individuals i el treball col·lectiu. La independència dels partits i dels governs. Va fer canviar les coses; també els continguts del periodisme i el mateix públic. Sabem perfectament que els mitjans emmotllen el públic, construeixen el seu públic. *El Periódico*, a diferència de tota la premsa barcelonina fins aleshores, va ser un diari sobretot metropolità, de la gran Barcelona, de la Barcelona suburbial, molt dedicat a les qüestions de societat, de l'economia de la vida quotidiana que li preocupa a la gent comuna, no tan sols a les elits. La comprensió del país, un país complex com és el nostre, gràcies al seu barcelonisme —en la doble accepció, cívica i esportiva, el catalanisme i la lleialtat a la democràcia constitucional espanyola.

El més original de la seva aportació personal, tal com ho veig, és la comprensió de la bicapitalitat informativa i del pluralisme lingüístic d'Espanya, expressats en totes les seves apostes, en totes: amb *El Periódico de Catalunya* i l'intent oblidat d'una doble edició de Madrid i de Barcelona, amb l'aposta catalana d'*El País* i el seu suplement cultural, *Quadern*, i més tard amb l'edició en català del *Periódico*, molt abans que *La Vanguardia* s'hi atrevís.

**XAVIER
VIDAL-FOLCH**

La primera qüestió sobre la qual se'ns interroga és el paper dels directors en la línia editorial i informativa. M'agradaria traçar una diferència entre la línia informativa i l'editorial. En quant a la línia editorial, vam aprendre d'Antonio Franco i d'altres que era un monopoli de la redacció, expressada i encarnada en el seu director o directora. Que el poder del director —d'un director que fos actiu, però que no fos intervencionista fins al darrer detall— era sobretot era el de la primera plana del diari, perquè era la síntesi de l'aposta informativa dels diaris en paper i continua sent-ho també en els diaris digitals.

D'aquest poder cupular derivaven altres competències. Per exemple, una que no és menor, la que podríem anomenar de cap de relacions laborals de la redacció. Això va ser així sobretot en els equips que va formar l'Antonio Franco; en altres empreses això ha funcionat d'una manera més tardívola o incipient. De vegades era directament la propietat o el gerent o altres els que et contractaven. En el cas

de les direccions ja més professionals i consolidades, com la que va personalitzar l'Antonio Franco, era el director el qui contractava, qui feia l'oferta. I després els detalls quedaven per a l'aparell administratiu. D'alguna manera podríem dir que el cap de personal era un delegat del director per als aspectes estrictament laborals de la feina periodística professional.

Val a dir que aquest monopoli de la informació era un monopoli no absolut, o almenys així ho vam aprendre, entre d'altres, de l'Antonio Franco. Era un monopoli matisat, de manera que el podríem anomenar "el dret d'audiència de l'empresa". El Lluís Bassets ho ha explicat molt bé. L'Antonio guardava molt l'equilibri entre aquests tres factors: l'empresa, la direcció i la redacció. Tots tres conflueixen en la fabricació, venda i distribució d'un producte, però cadascun tenia les seves funcions. Aquest dret d'audiència de l'empresa era un dret absolutament lògic, que no sempre es desenvolupava sense matisos i friccions. És a dir, és natural que una empresa tingui uns interessos econòmics. El diari mateix té un interès que l'empresa tingui rendibilitat. La garantia de la independència del mitjà és la rendibilitat de l'empresa, és a dir, que no hagi de malvendre o mal llogar el seu criteri al mercat, als taurons, als especuladors, als distints poders que circulen per la nostra societat.

Però aquests interessos econòmics de vegades poden produir tensions, bé perquè aquesta empresa té socis, bé perquè fa apostes de creixement molt, molt, molt accelerat i forma grups multimèdia —cosa que al nostre país hem viscut de forma

L'Antonio guardava molt l'equilibri entre aquests tres factors: l'empresa, la direcció i la redacció. x.v.-f.

significativa—, bé perquè el mitjà és influent i important, i per això esdevé clau per a l'escena política, social, sindical, religiosa... En resum, l'editor-empresari que d'alguna manera venia a configurar el Lluís Bassets en la primera intervenció tenia i té un dret lògic a saber de què va la cosa, a saber amb què se sorprendrà el lector demà. Ell no és un lector qualsevol, és un lector qualificat. Per què? Perquè per armar-se per, en el millor dels casos, defensar el diari i la independència de la redacció,

ha de tenir arguments, i és molt millor que estigui preparat i tingui un cert avantatge davant de tots aquells que intentaran pressionar-lo perquè no es torni a publicar una notícia d'aquelles que alguns poders voldrien no veure publicades mai. És a dir, saber-ho amb antelació per poder orquestrar la complicitat, la pinya —una expressió que sempre deia el Jesús Polanco— entre empresa i redacció, de la qual la senyora Kate Graham [propietària de l'empresa del *Washington Post*] va ser exemple universal.

Tot això sobre la línia editorial continua funcionant, tot i que de forma menys universal i amb formats molt més variats. Jo ja no parlaria d'un monopoli absolut però matisat, sinó més aviat d'un duopoli o punt de trobada entre l'empresa i la redacció. Un duopoli gestionat pel director, que al mateix temps és la síntesi intel·lectual de si mateix, de la redacció i de la complicitat amb l'empresa. De vegades aquestes síntesis i complicitats no són absolutes, és impossible que sigui així, atès

que estem tractant amb persones, però sí que hi ha aquest joc d'equilibri i de pont entre les dues coses.

En resum, els directors tenen el poder de la primera pàgina i de la línia editorial, o almenys el dipòsit de confiança de totes les parts. I això es manifesta en una cosa important, que té a veure amb la responsabilitat jurídica dels periodistes. És una responsabilitat —segons la legislació espanyola i moltes altres— en cascada. Primer afecta la direcció i després els redactors; o a l'inrevés, primer afecta el redactor que ha escrit tal cosa però acaba afectant la direcció i l'empresa. Per tant, aquesta responsabilitat exigeix, o exigia, un poder de veto. Potser això s'ha matisat molt actualment, però abans s'exigia que el director fos plenament responsable de tots els continguts que incorporava un diari escrit, tant dels periodístics com dels publicitaris.

Vull explicar una petita anècdota, que va ser molt significativa, protagonitzada per l'Antonio. Va ser quan hi va haver l'atemptat d'ETA a l'Hiperpor de Barcelona. Aleshores molta gent no sabia que l'Hiperpor era el supermercat més popular del Corte Inglés. El Corte Inglés era la primera potència publicitària d'aquest país. Això era molt clar: tenia la virtut del brutalisme de l'esquema. Simplement, El Corte Inglés era la primera potència publicitària i no se'l podia esmentar a la generalitat dels mitjans perquè hi havia el perill percebut, cert, real, que et retiraria la publicitat. Si et retiraven la publicitat, t'ensorraven el compte de resultats, tenies un problema amb l'empresa i tenies un greu problema per al futur del diari. Després, les empreses han establert altres sistemes: patrocinis, mediacions, finançar perquè no parlin de tu, totes unes altres estratègies més complexes de detectar. I l'Antonio Franco, el dia dels atemptats a l'Hiperpor, va dir que era un supermercat del Grup Corte Inglés, de manera que va haver-hi unes tensions importants, el detall de les quals no recordo, però recordo perfectament que va haver-hi tensió i que ell va defensar la seva posició fins al final. És un episodi que sembla petit, que sembla anecdòtic, tot i que marca una època, entre altres coses perquè sempre parlem dels diaris o dels mitjans en funció de la seva independència política i de vegades no parlem tant de la influència dels poders econòmics sobre els diaris.

Segona qüestió: les relacions dels directors amb les autoritats i els partits polítics. Aquí l'Antonio Franco va ser un exemple d'habilitat, no només d'habilitat personal. Ell solia fer aquelles bromes, “*yo hago mis trampas, dejádmelo hacer a mi manera*”, unes bromes molt de companyonia, de llenguatge de barri, d'equip de futbol, però que estaven basades en principis clars. El primer, el respecte per l'autoritat democràtica —per l'autoritat autocràtica, cap ni un, de respecte— i pels partits polítics democràtics. Cadascú juga al seu joc. Això volia dir que no hi havia vassallatge, però tampoc diaris que volguessin ser diaris fiscals, que ocupessin les funcions de la fiscalia i confonguessin el periodisme de denúncia o d'investigació amb intentar pro-

Sempre parlem dels diaris en funció de la seva independència política i de vegades no parlem tant de la influència dels poders econòmics. x.v.-f.

vocar conseqüències més enllà de la informació —com alguns de molt exitosos, o almenys parcialment exitosos, de Madrid. Tampoc es volia ser un diari d'electors, que s'autoatorguen la representació de la generalitat de la població i obliden els matisos i les diferències. Una altra cosa és que les informacions d'aquests diaris puguin influir en l'estabilitat dels governs i dels projectes polítics. El cas que hem citat, el Watergate, i les actuacions de Bradley i Graham van ser molt fructífers per al periodisme nord-americà i per al periodisme europeu, també a casa nostra. Ara bé, la síndrome de “soc un heroi com Ben Bradley o com els dos grans periodistes del Watergate [Bob Woodward i Carl Bernstein]” també ha fet una mica de mal, perquè no sempre es pot presentar una informació com si fos d'una gran transcendència, si no la té.

A banda del respecte, hi ha la qüestió de la independència: no dependre del poder ni de l'oposició, és a dir, tenir sempre capacitat de poder reaccionar autònomament respecte del poder establert i de l'oposició. Això l'Antonio Franco sempre ho va tenir molt clar. Respecte també per a un mateix, i consciència que la independència comença per un mateix. I és fals que els periodistes, com qualsevol altre ciutadà, siguem clínicament neutrals, clínicament purs, sinó que arrosseguem la nostra història personal, la nostra ideologia, la nostra cultura, la nostra família... El que s'ha de fer és un cert esforç per deslliurar-se del pes, de vegades abassegador, d'aquesta càrrega personal. Tot això l'Antonio ho va saber portar molt bé, va portar aquests principis en la seva codificació bàsica. Els manaments del periodisme, siguin deu o siguin cent, es resumeixen en dos. Un: respectar la realitat mitjançant la verificació. “*Chequear, chequear, chequear*”, sempre deia. I dos: que la informació sigui com més rica millor i, per tant, que inclogui totes les visions sobre un mateix fet. És a dir, evitar l'insult, per exemple, una cosa que ara sembla que és una tendència, una cosa obligatòria: si no s'insulta, sembla que un no sigui prou valent.

**ANDREU
MISSÉ**

La meua perspectiva és bastant esbiaixada perquè jo, a diferència dels meus companys, quan vaig aterrar a *El Periódico* i vaig parlar amb l'Antonio per primera vegada, l'any 1978, no tenia ni formació professional de periodista ni experiència. Tenia només una petita experiència, un parell d'anys que havia estat en una revista. Jo li vaig explicar clarament el que pensava i crec que es va esgarrifar bastant, però em va acceptar a la redacció. Des d'aquell moment sempre vaig tenir una gran química amb ell i un gran deute no tan sols amb ell, sinó amb els meus altres caps, com el Xavi Vidal i després el Miguel Ángel Bastenier i el Lluís Bassets, tota la gent que em van ensenyar l'ofici. Per tant, jo no puc tenir una visió objectiva perquè tinc molt agraïment i molta amistat amb l'Antonio, a qui després dels anys que vam treballar plegats vaig anar veient sistemàticament.

Després, també tinc una visió bastant esbiaixada perquè no conec gran cosa de l'Antonio Franco d'abans de l'any 1978. Al llibre *Antonio Franco, un gegant del periodisme* hi ha una entrevista que fa l'Antonio al doctor Trueta, l'any 1970, quan ell tenia vint-i-tres anys. És extraordinari que una persona de vint-i-tres anys tingués coneixements de tot tipus i aquella sensibilitat. Això contrasta amb la imatge que semblava que només li interessés el futbol; és la imatge més equivocada de totes, perquè era una persona que tenia molt fons i mai no presumia de res. Ell tenia una actitud bastant antielitista, anti-intel·lectuals... i això podia confondre molta gent.

Després d'aquestes dues prèvies, comento tres aspectes. El primer és que l'Antonio era un director de redacció. Tenia molt poques relacions, anava molt a dinar a casa seva; és a dir, era una persona el lloc de treball de la qual era la redacció. Treballava amb la gent, estava molt a sobre de la gent i dels temes que treballaven, tenia una gran dedicació a la feina concreta. Per tant, no era un home de relacions públiques, sinó que estava molt centrat en la feina. Es veia amb les persones fonamentals amb qui s'havia de veure a causa del càrrec, no per gust.

Tenia una adoració pels seus mestres: Tristán la Rosa [director del *Diario de Barcelona*, 1976], Manuel Martín Ferrand [director del *Diario de Barcelona*, 1973-1974] i, sobretot, Josep Pernau. Potser perquè també era de Lleida, tenia una veritable devoció pel Pernau, que representa el periodista assenyat, experimentat, equilibrat. D'altra banda, una manera de veure quin era el seu pensament respecte a l'ofici és saber quin era el seu diari de referència. Era el diari francès *Libération*. No era *Le Monde*. Quan va fer un any que sortia *El Periódico*

Treballava amb la gent, estava molt a sobre dels temes, tenia una gran dedicació a la feina concreta. A.M.

es van publicar unes pàgines dedicades a l'aniversari, de molta emoció i molta eufòria, i allà va escriure un editorial que explicava que no érem un diari per a les elits. Tenia una gran vocació de servei: "Què puc fer perquè aquesta nostra feina sigui útil?" Per això la gran secció del diari era "Las cosas de la vida". I de què es preocupava, aquesta secció? Doncs si apujaven l'electricitat, l'augment del cost de la vida, etc., aquest tipus de coses que afectaven directament el dia a dia de la gent. En aquest sentit, jo crec que la primera virtut d'*El Periódico* és que va crear lectors entre

la gent que no havia llegit mai un diari. Perquè aquestes lletres grans i aquestes fotografies grans treien la por. No s'exigia ser una persona culta per llegir un diari, simplement ser una persona que volia saber què passava. Era el diari perquè la gent del carrer, la gent del bar, s'hi atrevís. Va guanyar molts lectors entre les dones, que en aquella època eren menys lectores.

Un altre referent era la premsa regional francesa; l'Antonio passava tots els estius a França perquè estava casat amb una noia, Milène Bigatà, que era filla d'exiliats. Això li donava una perspectiva més gran i, sobretot, la consciència de la importància que tenien a França els diaris regionals. *Le Monde* era un diari realment per a les elits. Si voltaves per l'interior de França, el que era normal era una altra cosa: *L'Indépendant*, el *Sud Ouest*...

L'Antonio va crear una redacció que, per l'època, era molt més d'esquerres que la línia editorial del diari, però tothom sabia que no fèiem un diari per a la gent d'esquerres, sinó que fèiem un diari perquè la gent s'informés. Ell va establir com a criteri que s'havia de ser molt rigorós, molt exigent amb el rigor. Penso que el secret del diari era que no era el que aparentment semblava. És a dir, semblava un diari popular, amb aquelles lletres grosses, etc. Doncs no, estava fet amb el màxim rigor, com el diari més rigorós que hi poguéss haver, però aquest rigor es traduïa i es transformava després en una forma més popular i més accessible. Era un diari de rigor i amb impacte. Volia ser un diari popular, no com a cosa negativa.

Així com he dit que la redacció era d'esquerres, a ell no el qualificaria si és més d'esquerres, o més *progre*, o més social. Ell era sobretot un home de consciència, de les seves conviccions personals. Li preocupava que poguéss fer mal. Tenia consciència que el periodisme és una feina molt delicada i que pot fer molt mal. El Xavier [Vidal-Folch] ha comentat la història de l'atemptat a Hipercor i El Corte Inglés, que va ser ben complicada, perquè va rebre pressions de veritat, i ho va resistir. Però al cap de molts anys em vaig assabentar —m'ho va explicar ell mateix, uns vint o vint-i-cinc anys després— que, quan vam tenir un conflicte amb Telefónica perquè vam explicar les trampes que feia l'empresa, el diari va estar més d'un any sense publicitat de Telefónica. El més rellevant és que això no va transcendir mai a la redacció. Tenia una obsessió perquè algú poguéss pensar que hi havia algun problema amb un polític, amb una empresa, amb un banc... Amb això era molt zelós.

Li preocupava que la gent se sentís lliure. En la meua experiència personal, mai em van vetar cap tema, ni me'l van rebaixar. Potser si hi havia un tema molt conflictiu volia saber què havia passat; no perquè volguéss saber les fonts ni molt menys, sinó simplement per tenir un debat de reflexió profunda per llavors poder-te orientar. En el meu cas, com que tenia molt pocs coneixements de l'ofici, em servia molt. Era una persona que s'entusiasmava molt amb les històries. Recordo una vegada que vam descobrir que hi havia uns laboratoris clandestins que feien productes contra l'engreix els animals, el clenbuterol i tot això. Va venir, hi vam entrar per una finestra i vam veure tot el local. Participava molt i era molt proper a la redacció.

A *El País* va assumir una altra funció, clarament. Crec que la feina més important d'*El País* va ser explicar Catalunya a la resta d'Espanya, sobretot a Madrid, i Espanya a Catalunya. D'entrada, ell va aconseguir configurar una redacció, cosa que no era habitual. Cap diari de Madrid tenia una redacció a Barcelona; tenien quatre o cinc redactors, a tot estirar. Ell va crear una redacció de quaranta persones amb tota l'estructura i les seccions. Tot això va implicar unes batalles històriques permanents que ens desgastaven molt a tots, perquè la incomprensió mútua [entre les redaccions de Madrid i Barcelona] era habitual. Actualment això no és possible, no hi ha ningú que faci aquesta feina. Nosaltres vam fer-la de manera constructiva, practicàvem l'esperit federalista. Molts de nosaltres vam treballar a Barcelona i després a Madrid, i allà vam continuar fent el mateix. Encara hi ha molta feina per fer.

Tant a *El Periódico* com a *El País* va haver-hi una entesa molt clara amb la propietat. Això, en el cas d'*El Periódico*, podia ser normal perquè l'Antonio Franco i l'Antonio Asensio [fundador del Grup Zeta] eren amics des que eren petits. D'algun manera, era una forma de fer-nos tocar de peus a terra a tots, perquè semblava que érem al diari per salvar el món. I bé, és clar, érem en una empresa que guanyava diners i amb la qual els amos, segurament, voldrien guanyar-ne més. Trobar un punt d'equilibri perquè aquestes persones que volen guanyar diners vulguin guanyar-ne amb aquest tipus d'activitat i amb un tipus de producte amb aquesta orientació concreta volia molta intel·ligència. A *El Periódico* va ser més fàcil perquè tenien una amistat personal, però a *El País* l'Antonio va sintonitzar molt bé amb l'editor, Jesús Polanco, i amb els directius de Madrid, com Joaquín Estefanía i Soledad Gallego-Díaz. Crec que també va tenir una bona relació amb el director, Juan Luis Cebrián. Amb Polanco es van entendre molt bé i segurament haurien volgut que hagués estat director d'*El País* algun dia.

L'Antonio pensava en el diari quan se n'anava de vacances. "Això ho pensaré a l'hamaca", deia. El temps de l'estiu el dedicava a descansar i a fer una altra vida, però també era quan pensava què es podia fer amb el diari.

Acabo amb un parell de contrapunts. Un és que se'l va acusar de masclista. Segurament és encertat perquè tota la redacció érem molt masclistes, tots, però moltíssim, i segurament encara ho som bastant. És un fet objectiu. L'altre és l'episodi del cas Filesa, en el qual va tenir unes grans contradiccions, perquè ja he dit que era un home de consciència. En les primeres setmanes, *El Periódico* no va publicar res. Va estar unes setmanes fora de joc. Segurament les seves conviccions, les seves idees, van fer que s'equivoqués. Forma part de la part humana d'una

L'Antonio pensava en el diari quan se n'anava de vacances. "Això ho pensaré a l'hamaca", deia. A.M.

persona. Nosaltres ens hem equivocat moltíssim, en aquest ofici, entre altres coses perquè hem d'escriure moltes vegades sobre coses de què no tenim ni punyetera idea. Però és que ens demanaven una crònica quan tot just aterràvem en una ciutat. Feies la crònica i explicaves el que podies. I l'endemà, quan m'havia assabentat una mica de què havia passat, els proposava explicar-ho al diari. "No, no, no, ara això no, perquè *fulanito* ha dit tal." És a dir, les nostres cròniques originals s'han de llegir amb molta compassió i amb

molt sentit de tolerància. Recordo una vegada que el Bassets era corresponsal a Brussel·les, i no sé amb què va coincidir, però va enviar quatre o cinc cròniques que humanament era impossible d'enviar. Ningú s'havia preparat per a allò. El nostre ofici s'ha de mirar amb compassió, i també nosaltres hem de mostrar la humilitat dels nostres límits. És un ofici de límits, d'urgències, que després necessita molta categoria.

**MILAGROS
PÉREZ OLIVA**

Trobo que els testimonis que estem aportant estan molt condicionats per la relació que cadascú va mantenir amb l'Antonio Franco. Per tant, tots estem d'alguna manera esbiaixats per aquesta experiència. Tots li tenim molt d'afecte. Personalment li tinc un afecte enorme i em costa una mica distanciar-me de la figura tan monumental que va ser. No vaig tenir cap càrrec amb ell; això ja indica la distància de la nostra relació, que probablement té a veure amb el signe dels temps. He de dir que vaig ser de les que va plorar com una Magdalena el dia que se'n va anar d'*El País*. No vaig poder contenir les llàgrimes perquè em feia molta pena que se'n anés, per tornar a *El Periódico*. L'Antonio Franco tenia molta personalitat i establia aquest tipus de vincles i lligams. Però aquí estem en un marc acadèmic i, per tant, tenim l'obligació de ser objectius, de procurar mesurar la seva figura en termes que es puguin traduir acadèmicament, perquè si no seríem un club d'amics o de fans.

Hi ha dues etapes molt clarament diferenciades pel que fa a la meva coneixença amb l'Antonio Franco. No vaig passar pel *Diario de Barcelona*, jo llavors era molt jove. Em vaig incorporar a *El Periódico* amb vint-i-dos anys, va ser la meva primera feina en la plantilla d'un diari. Abans havia fet coses esporàdiques i curtes. En realitat, només tinc l'experiència d'*El Periódico* i *El País*. Sobre el primer d'aquests diaris, el context del temps en que es va crear l'ha explicat molt bé el Lluís Basets. Hi estic completament d'acord. Emergeix una nova generació de periodistes. Antonio Franco, de molt jove, es posa al capdavant d'una generació que desplaça tots els directors i els equips directius que hi havia. És un trencament no només generacional, sinó polític i cultural, sobre què entenem per periodisme, quin és el paper del periodisme, què havia de fer el periodisme en aquell moment d'efervescència política i social extraordinària. De manera que jo crec que, efectivament, Antonio Franco va contribuir com ningú més, o com molt pocs —a l'alçada del Cebrián que va impulsar *El País* i d'altres grans periodistes—, a convertir el periodisme d'aquells anys en el quart poder de veritat, en un element essencial per al debat públic, cosa que després s'ha deteriorat molt. Així, estic d'acord amb el Lluís que això ha desaparegut, en part perquè ja no hi és aquella nova generació de directors joves, que venien a substituir aquells que havien estat directors titella o comissaris polítics, i que reivindicaven com a gran eina el periodisme independent i per tant l'exercien i el defensaven. I una manera de defensar el periodisme independent era defensar el paper del director a les redaccions i el paper de les redaccions enfront de l'empresa i dels poders polítics. I des d'aquest punt de vista, l'Antonio Franco va fer una feina extraordinària de distanciament dels poders polítics, que era molt important. Penso que no és casualitat que ell fos tan resistent a tenir aquest *compadreo*, que és tan habitual en altres mitjans, amb els polítics en exercici o amb el poder econòmic. Ell tenia les relacions justes, les que implica el càrrec de director d'un diari, però rarament anava més enllà.

Jo vaig arribar a *El Periódico* un mes després que comencés a publicar-se. He pensat molt sobre com era aquella redacció. Va ser escola de professionals que després han exercit com a directors de mitjans, i per tant allà es van aprendre moltes coses bones i algunes de no tan bones. *El Periódico* era una aventura periodística

molt interessant perquè era la primera vegada que s'intentava fer un diari per al gran públic, amb voluntat d'adreçar-se al gran públic, amb voluntat de fer nous lectors. Ell ens ho deia a la redacció constantment: "Vosaltres no escriviu per al professor de la universitat, vosaltres escriviu per a la gent i la gent ha d'entendre el que escriviu, el que heu de fer és traduir el que diu el professor de la universitat perquè la gent ho pugui entendre." I va voler fer un diari que era popular però al mateix temps rigorós, com ha dit l'Andreu. Era un equilibri molt difícil perquè veníem d'una premsa força ensopida. Antonio Franco competia de fet amb *La Vanguardia* amb unes formes, un estil, una tipografia; una manera de tractar les imatges, tipus de lletres grans, textos curts, etcètera, que era als antípodes del que feia *La Vanguardia*. I el que va passar uns quants anys després és que *La Vanguardia* va haver de fer la seva primera renovació formal acostant-se més a *El Periódico* perquè aquest últim estava tan a prop en difusió que podia sobrepassar-la. La pugna va ser ferotge i anys més tard, l'Antonio Franco va fer la seva segona revisió formal d'*El Periódico* i es va acostar més a l'antiga *Vanguardia*. És a dir, es van intercanviar una mica els papers, i això no era casualitat.

En què consistia, fer un diari popular? Com ja he dit, en un gran predomini de les imatges, textos més curts, titulars una mica més grans —tampoc tan grans, però en aquell moment, comparat amb els que hi havia, semblaven molt més grans. I trencament cultural: la secció més important d'*El Periódico*, com s'ha dit, era "Las cosas de la vida", que incloïa tots els temes que fins llavors havien estat marginats de l'agenda periodística, els temes de la vida real, des de l'educació a la sanitat. I també la cultura, però no la cultura de les elits, sinó la cultura popular. Aconseguia aquest equilibri, fer un diari popular que al mateix temps era rigorós i al qual ningú podia retreure que caigués en el sensacionalisme, malgrat que era molt fàcil caure-hi. A *El Periódico* tothom tenia clar que era un diari popular i que podia derivar cap al sensacionalisme, però a l'hora de la veritat, mantenia l'equilibri.

Crec que la tècnica de l'Antonio Franco per aconseguir-ho era dividir la redacció en dues parts enfrontades: una ala seriosa i una altra que en podríem dir més frívola. Cada vegada que l'Antonio nomenava un redactor en cap o un cap de secció considerat de l'ala seriosa, en nomenava un altre de la frívola. Els membres de la redacció sempre interpretàvem els nomenaments en aquesta clau. Quina tenia més pes, la frívola o la seriosa? I sempre era una pugna. D'aquesta

El Periódico era una aventura periodística molt interessant perquè era la primera vegada que s'intentava fer un diari per al gran públic. M.P.O.

pugna en sortia un equilibri, perquè els càrrecs que era més favorables o partidaris de fer un diari encara més popular, amb titulars cridaners que tinguessin més impacte, era frenada per la gent que pensava que no, per favor, que havíem de ser seriosos. Aquesta manera d'aconseguir l'equilibri és una habilitat, però al mateix temps té costos interns, òbviament. Però bé, ell devia pensar que aquests costos eren assumibles. De fet, van ser assumibles perquè el clima de la redacció era sempre de tensió, però de tensió bastant creativa.

Això no treu que hi hagués també algunes qüestions que, a la redacció, es consideraven d'alguna manera negatives. Una era la manca de dones en l'equip directiu. I no és que no hi hagués dones a la redacció o que no n'hi hagués al mercat de treball. Hi havia dones, però en els càrrecs, poquíssimes. En general, les dones tenien certa dificultat de relació amb l'Antonio Franco. No era un tema personal d'aquesta o de l'altra, això ho parlàvem entre les dones i encara avui és un tema de domini públic. Una altra qüestió que sovint era objecte de crítica per part de les bases de la redacció era un cert component personalista en les decisions redaccionals. A l'Antonio li agradava molt treballar amb els amics —i és natural que sigui així, a tothom li agrada treballar amb els amics. Sempre és més confortable. Però moltes decisions professionals es prenen en circuits informals. De manera que hi havia una part de la redacció, i particularment les dones, que no participava en aquests circuits informals, i per tant, quedava exclosa de les relacions de poder i de la presa de decisions.

Tot això va canviar molt quan va arribar a *El País*. A *El Periódico* l'Antonio era, en tots els sentits, el gran director. Tenia una gran ascendència sobre l'empresa, en part perquè era amic del propietari i, sobretot, perquè tenia aquest concepte d'independència radical tan arrelat i tan militant. Doncs a *El Periódico* era ell, ell i ell. Ho decidia pràcticament tot. A *El País* ja no era així. *El País* ja era un conglomerat molt més complex, que ja tenia un gran director que podríem també qualificar amb els mateixos adjectius. En una organització en què hi ha un gran director, probablement no hi ha lloc per a un segon director de les mateixes característiques. Allà hi havia un equilibri de poders més clar. Crec que a *El País* va treure el millor d'ell mateix. Precisament perquè actuava en una estructura periodística i empresarial molt més complexa i necessitava molta més objectivitat a l'hora de justificar les seves decisions, crec que allí va treure tota la seva gran capacitat, i va tenir molt d'èxit. Va aconseguir una redacció per a *El País* a Barcelona com no l'ha tingut mai més. Recordo que moltes vegades no començaven les rodes de premsa fins que no arribava el redactor d'*El País*. I això era mèrit de la potència de la marca, però també de la força que l'Antonio li va donar a la redacció de Barcelona. En aquell moment, tenia més poder i més influència com a director d'*El País* a Barcelona que la que havia tingut com a director d'*El Periódico*.

A part d'això, era un gran provocador i moltes vegades es divertia provocant, però provocant en coses que no tenien gaire transcendència. En posaré un exemple. Quan es van fer les primeres jornades de convivència entre l'Exèrcit i la premsa, a l'Antonio Franco no se li va acudir res més que enviar-m'hi a mi, que no tractava temes de defensa, era l'última mona de la redacció i no tenia ni idea de militars. Però em va enviar a passar un dies entre militars, vaig volar en Chinook i va ser bastant divertit veure com els comandaments em rebien amb cara atònita. Era l'única dona. Així que tenia aquest punt de provocació sempre controlada.

**XAVIER
ROIG**

Fins ara totes les intervencions han estat molt centrades en l'exercici professional de la direcció de diaris. Plantejaré la meva intervenció des d'una altra perspectiva perquè, entre altres coses, hi va haver un moment en què professionalment l'Antonio i jo ens vam allunyar bastant. Jo vaig estar vivint dos anys fora i, per tant, vaig interrompre el que hauria pogut ser el meu camí en la professió periodística. Però intentaré, d'una banda, explicar l'experiència treballant amb l'Antonio abans d'*El Periódico* i *El País* i, de l'altra, faré un esforç per introduir alguns elements teòrics.

Amb l'Antonio Franco ens vam conèixer a l'Escola de Periodisme i allà vam arrencar amb aquesta actitud d'intentar fer les coses d'una manera diferent. Jo vaig treballar al *Diario de Barcelona* fa molts anys. Vaig entrar-hi l'any 1968, quan estava encara fent el servei militar. Estava a Europa Press, amb permís pel fer el servei militar, i em va cridar el Pernau. S'ha esmentat la gran relació entre el Pernau i Antonio Franco. Recordo que el Pernau, quan jo havia estat al primer *Tele/eXprés*, abans del *Diario de Barcelona*, ens sobtava una mica —acostumats com estàvem a fer un periodisme molt seriós, o que hi aspirava— quan feia referència al model del *France Soir*. *France Soir* era un diari que clarament era vist com a sensacionalista. Però el Pernau remarcava: “Mira, aquesta gent del *France Soir*, quan arriba la *reentrée*, fan uns grans reportatges que expliquen els preus de la tornada a l'escola, el que significa per als pares.” Això és un element que segurament porta a aquesta confluència entre la manera de fer d'un Pernau i les aspiracions que ja podia tenir l'Antonio.

Al *Diario de Barcelona*, jo tenia la responsabilitat —i això també ho dec molt al Pernau— de la compaginació, entesa de manera molt àmplia. Va ser on vaig entendre que la compaginació, a part de ser el que se suposava que era, una feina més aviat auxiliar, en el fons m'aportava un domini extraordinari del conjunt de la producció del diari. Estava en l'última fase de la producció i hi havia uns aspectes que eren simplement d'edició, però altres eren d'estructuració, d'equilibris entre seccions. Què s'ha de fer abans? Què s'ha de fer després? El Pernau entenia molt el conjunt.

Llavors l'Antonio va aterrar allà i va començar a fer coses en el món de l'esport i jo m'hi vaig apuntar. Teníem un col·lega, un amic, que era l'Àlex J. Botines. Vam fer molta informació esportiva. Teníem una certa preocupació per fer les coses diferents, per la idea de contrastar, d'intentar fer-ho millor. Potser venia d'algunes coses que havíem començat a veure quan érem a l'Escola: la importància de la titulació, la importància de la fotografia, la importància de la compaginació, etc. En aquesta secció que fèiem a Esports vam intentar imitar una mica el que s'havia fet a *El Correo Catalán* històricament, que era una secció bastant espectacular, “Bajo la piel del estadio”, que portava el Josep Morera Falcó. A part d'aquests intents de reproduir coses que s'havien fet abans i ens feien gràcia, també en aquests anys tots teníem una certa preocupació —i això també segurament venia de l'Escola— d'estar atents al que passava al món. Què està passant, al món? Com ho fem? Recordo que amb l'Antonio vam fer una entrevista a l'entrenador anglès del Barça

Vic Buckingham. Vam fer un esforç d'introduir en l'entrevista esportiva —una doble pàgina bestial— alguns elements que després s'ha normalitzat, elements de tipus social, polític, de formes de ser, les diferències entre Anglaterra i aquí...

En el cas d'aquestes primeres experiències amb l'Antonio, també vull esmentar que vam fer el servei militar plegats en una revista que es deia *Ciudadela*, vinculada al govern militar. Crec que era la revista on hi havia més periodistes de tot el món: hi havia l'Antonio Franco, el Josep Maria Casasús, el Jordi Daroca,

Teníem una certa preocupació per fer les coses diferents, per la idea de contrastar, d'intentar fer-ho millor. x.r.

el Carlos Pérez de Rozas, l'Humbert Roma i jo mateix. Aquí vam intentar sobreviure, però va ser interessant veure de quina manera ens situàvem en aquell món que estava canviant d'una forma accelerada. Després, amb l'Antonio, abans de produir-se aquesta separació que abans esmentava, vaig anar a parar a una experiència també molt peculiar que es deia *Revista Europa*, el director de la qual era el Ramon Barnils. Allà vam coincidir la Rosa Massagué, el Xavier Bataïlla, l'Antonio Franco i jo mateix, gent bastant destacada en aquells moments. Llavors era força normal embarcar-nos

en operacions que en el fons ja sabíem que no durarien gaire. Tot això va ser com una mena de camí de formació que a l'Antonio li va servir molt. A partir d'aquí, ell ja va entrar en aquesta experiència tan potent d'*El Periódico*, *El País* i el retorn a *El Periódico*. Jo vaig seguir un altre camí. Jo veia què feia ell i ell veia què feia jo, però la influència que teníem l'un sobre l'altre era limitada.

Passo a comentar alguns aspectes teòrics que penso que són interessants. Ja s'ha esmentat, però voldria reiterar la qüestió del director i la formació de periodistes. L'Antonio segurament va ser capaç d'influir en la formació, en l'entrenament dels periodistes de la seva redacció, cosa bastant normal als diaris. Per exemple, al mateix *Tele/eXprés* dels primers anys, al carrer Aragó, quan tot era molt elemental, amb molt pocs mitjans. En aquells moments els directors estaven realment a sobre de la redacció. Després s'ha produït un fenomen de complicació de l'organigrama que ho ha fet molt més difícil. En aquells anys hi havia director, redactor en cap o com a molt dos redactors en cap, caps de secció i poca cosa més. Llavors això tenia una gran influència en la formació dels periodistes i puc recordar noms ben concrets d'aquells anys. Per exemple, l'Andreu Rosselló a *El Correo Catalán* [director, 1957-1977], l'Ibáñez Escofet, l'Horacio i, evidentment, el Pernau. I després, dins dels diaris hi havia les escoles que seguien un determinat periodista, i que eren tolerades per les direccions. El cas més clar és el del Josep Maria Huertas Claveria: el Josep Maria tenia al darrere tota una colla de gent [els anomenats *huertamaros*] que més o menys l'imitava. La figura del periodista de referència que tenia diguem-ne seguidors ha anat desapareixent. Crec que s'ha produït en els últims temps un cert distanciament del director amb la seva redacció. Aquí els que heu tingut l'experiència d'*El Periódico* heu reiterat que l'Antonio estava a sobre de la redacció. Però hi ha hagut una tendència a l'allunyament dels directors de la feina de les redaccions i una certa aproximació dels directors al món de la política. Hi ha una intenció més gran dels directors d'aproximar-se als pols del poder.

Tinc la sensació —no sé si hi esteu d'acord— que amb la digitalització hi ha la tendència que el periodista treballi per al diari escrit, els mitjans digitals, la televisió... Fa fotos, pòdcasts, el que calgui. S'ha produït una certa proletarització de la feina de periodista. Les relacions no són les mateixes. El periodista escrivia un article i durant les hores que hi treballava el tenia més o menys controlat. Ara la seva feina entra en un circuit. Segurament això ha afectat la relació directa, perquè si escrivs una cosa i immediatament deixes de ser-ne amo perquè l'envies a un circuit, doncs lògicament les relacions amb la direcció del diari són ja molt més limitades.

Tinc la impressió que per referir-nos a la direcció de diaris seria bo també fer una certa excursió al món de la teoria. En el cas de l'Antonio, tenia una personalitat molt potent, com a director. Però si parlem dels directors en general, crec que un dels problemes que tenim per interpretar la feina de direcció és que, almenys aquí, en aquest país, no hi ha una ideologia periodística generalment acceptada. Potser això queda molt estrambòtic i antiquat, però sempre m'ha servit de referència aquell llibre clàssic, *Four Theories of the Press* (Fred Siebert, Theodore

Peterson i Wilbur Schramm, 1956). D'aquelles quatre teories ara només en quedarien dues.² Aquí, durant molt de temps s'han fet diaris sense tenir gaire clar a quina teoria s'adscriuen. Als Estats Units hi ha una teoria dominant acceptada per tothom, que és la teoria de la primera esmena de la Constitució, i això porta a determinades proposicions que són comunament acceptades. Primer, la idea que el Congrés no pot legislar sobre premsa. Per tant, la separació radical entre premsa i autoritats. Això es viu en aquests països d'una forma molt assumida. Llavors hi ha altres aspectes com la precisió, l'exactitud i l'obsessió perquè quedi clar que a un

costat n'hi ha uns i a l'altre, uns altres. A Europa tenim un altre plantejament, que seria, per una banda, vagament socialdemòcrata i, per l'altra, el que queda del periodisme de partit. Això implica un plantejament relativament diferent entre el que es viu en un país o un altre. Aquí, insisteixo, s'han fet i es fan publicacions sense que quedi clar a quina teoria s'adscriuen. Per exemple, les cadenes de diaris. Imaginem, per exemple, Prensas Ibéricas, que té diferents diaris. No és el mateix el *Diario de Mallorca* que el *Diari de Girona*, hi ha adaptacions a la situació.

M'ha fet molta gràcia quan s'ha fet referència a les relacions d'amistat, això és inevitable. Sempre es fa la broma que a l'Antonio li agradava treballar amb *franquistes*. Això era molt important. I acabo esmentant la tensió creativa, que és la característica típica de líders segurs d'ells mateixos, líders potents, com l'Antonio. Ho vaig viure a l'Ajuntament de Barcelona amb Pasqual Maragall, que també feia exactament això. Hi havia unes tensions creatives molt rellevants, però el resultat final era normalment una pujada del nivell, perquè eren líders potents i competents.

Hi ha hagut una tendència a l'allunyament dels directors de la feina de les redaccions i una certa aproximació dels directors al món de la política. x.r.

(2) El llibre presenta quatre teories o models sobre el paper i l'organització de la premsa: l'autoritari, el soviètic, el liberal i el de la responsabilitat social.

El seminari va tenir lloc el dilluns 22 de gener del 2024 a la Sala Nau del Campus del Poblenou de la Universitat Pompeu Fabra.

Els ponents del seminari, d'esquerra a dreta: Lluís Bassets, Xavier Vidal-Folch, Andreu Missé, Milagros Pérez Oliva i Xavier Roig.

Segona part

Col·loqui

En aquesta segona part del seminari els ponents intercanvien parers a propòsit del que han comentat en la primera part i la conversa s'obre a les intervencions del públic.

XAVIER VIDAL-FOLCH

M'ha agradat molt la idea, que ha apuntat l'Andreu, de l'Antonio com a defensor de la redacció. No era una defensa corporativa, sinó que partia del fet de ser company. Els directors de la dictadura no eren companys, eren ovis aterrats a les redaccions per disseny de la dictadura i dels seus còmplices en el sistema mediàtic. Per a l'Antonio no era només una qüestió de companyonia, sinó que creia en la gent que complia particularment amb les normes de l'ofici i del llibre d'estil. No era, doncs, un amor incondicional, era un amor que es dispensava si nosaltres, els joves redactors, complíem. I també estava subjecte a la verificació dels processos de control de la redacció. La qualitat, com han apuntat la Mila, el Xavier, l'Andreu i el Lluís, era una mística. I per això algunes coses que es van fer al *Diario de Barcelona* i a *El Periódico* van confluïr amb la cultura d'*El País*. Els directors de la dictadura eren normalment nomenats directament pel règim o pels seus agents, però alguns de la Transició o de l'agonia del franquisme van ser nomenats per les empreses, tot i que amb el vistiplau, amb una espècie de tolerància, per part de la dictadura. S'havia perdut un cert control, sobretot a la perifèria d'alguns ressorts del poder.

L'Antonio es forma com a home fort de la redacció i com a predirector pràcticament en una situació democràtica a la redacció del *Brusi*, en l'etapa amb en Martín Ferrand, amb en Josep Pernau, etcètera. Martín Ferrand era un dels periodistes més liberals de la crosta periodística madrilenya. Havia llançat el diari *Nivel* i poste-

Els directors de la dictadura no eren companys, eren ovis aterrats a les redaccions per disseny de la dictadura i dels seus còmplices en el sistema mediàtic. x.v.-f.

riorment va dirigir *Nuevo Diario*. Després faria molta carrera audiovisual. En un moment determinat, una conjunció astral estranya, hi ha una crisi del *Brusi*, en la qual unes quantes persones del Cercle d'Economia prenen el control editorial i empresarial del diari i escullen com a alternativa aquest periodista liberal. Hi va estar molt poc temps, després es va fer molt més conservador... En fi, va tenir un historial ampli. Martín Ferrand va comptar amb alguns dels més destacats, un dels quals, segurament el primer, va ser l'Antonio, però també l'Enric Sopena, el Lluís Bassets, el Salvador Alsius i el Pere Oriol Costa, que van venir després.

LLUÍS BASSETS A la gent del Cercle d'Economia, en el fons, no els acaba d'agradar el material periodístic que tenen a Barcelona com a directors, perquè és el que abans ha dit el Xavier: hi ha un problema de relleu generacional. A aquells joves empresaris del Cercle d'Economia no els agraden els sèniors; volen fer un diari modern, i se'n van a Madrid a buscar un director. I quan el Martín Ferrand arriba aquí es troba que amb qui sintonitza immediatament és amb l'Antonio. És ell qui el descobreix com a periodista que té l'empenta i la volada per portar la redacció.

XAVIER VIDAL-FOLCH

És el que deia abans la Milagros sobre com una generació en fa fora una altra. Podríem precisar una mica més. *Fer fora* en el sentit que és un reemplaçament perquè hi ha com una espècie d'esfondrament, de caiguda en vertical de periodistes i directors de l'època de la dictadura, fins i tot dels més oberts, com Manuel Tarín Iglesias. Els nous directors, encapçalats per l'Antonio, no fan ni una direcció assembleària, que de vegades es diu que hi va haver, ni una direcció molt personal, autocràtica, sinó que incorporen nivells de compartició de les decisions importants amb la redacció. Això ja ve una mica d'abans, del Pernau. És important assenyalar-ho, perquè és un estil una mica diferent del que succeïa a les redaccions de Madrid, amb excepcions. Abans, el Bassets ha fet referència a Emilio Romero. Allà hi ha una tradició més d'*el director*. Això és molt difícil d'explicar sense gestualitat. Tu sorties del despatx del director i deies: "*Hemos comentado con el director que hay que hacer una página sobre este tema.*" I naturalment, ningú no preguntava res i ja tenies la pàgina. Hi havia aquesta espècie de veneració una mica militar. Aquí era una cosa més, no diré assembleària, però sí més cívica, amb més interacció.

Hem parlat molt de la informació política, però també és pertinent parlar de la informació sobre els poders econòmics i de simbiosi entre el poder polític i l'econòmic. Vull recordar que l'Antonio, essent el cap efectiu de la redacció, és un dels que es va rebel·lar el 1977 quan l'empresa del *Diario de Barcelona* estava ocupada per un antic contrabandista que es deia Josep Santacreu i que després va ser venedor d'automòbils, i que s'havia adherit al poder porciolista. Santacreu va decidir acomiadar Tristán la Rosa, el director que havia contractat erròniament per substituir en Pernau, perquè considerava que no li serviria per als seus propòsits de ser ministre d'Agricultura de Fraga, que és el que pretenia. Això és pura Tran-

sició. Llavors, una trentena de redactors al·leguen la clàusula de consciència, que és una cosa que aquí no existia. Es planten i diuen: “Escolti’m, no volem escriure a les ordres del nou poder instal·lat a la redacció.” L’Antonio n’és un, però se’n va a *Mundo Diario*. D’aquesta aventura en va quedar una cosa molt important, que és l’article 20 de la Constitució. En va quedar aquesta herència concreta, l’apel·lació a la clàusula de consciència, perquè l’equip de l’Antonio vam negociar amb els ponents constitucionals la necessitat d’aquesta qüestió. Vam fer bastant soroll.

Cal remarcar el paper de l’Antonio, però també el d’altres com l’Enric Sopena, la Margarita Rivièrè... Vull rescatar el nom de la Margarita Rivièrè perquè sent del tot exacte el que dèiem sobre la misantropia a les redaccions i l’escàs feminisme de l’Antonio, també és veritat que ell va fer apostes molt fortes, comptades, però molt fortes. I el cas de la Margarita Rivièrè n’és un, perquè a més de ser dona, tenia un altre *problema*, i és que era de casa benestant, una *pija*; alguns li deien *la marquesa*. Per tant, això introdueix algun matís a les coses encertades que s’han dit.

Tornant a l’assumpte del Santacreu, allà hi havia una operació múltiple. En primer lloc, una operació econòmica amb el diari, però també una operació política, perquè havien de donar suport a la candidatura de Fraga; una operació personal, perquè Santacreu volia ser el ministre d’Agricultura de Fraga, i una operació immobiliària, perquè ens havien de foragitar de la seu del carrer Muntaner. Tot això em serveix per fer petit apunt sobre el paper clau de l’Antonio a l’hora de netejar la corrupció periodística en la informació econòmica i en la informació esportiva. La informació esportiva la domino menys, segurament el Xavi Roig ens podrà il·lustrar sobre aquesta qüestió. Efectivament, l’Antonio va implantar regles i equips totalment immunes a aquest tipus de pràctiques immorals, corruptes i perjudicials per a la informació. En la informació econòmica va apostar per gent bastant jove i poc experimentada, però que no pertanyia a aquelles antigues generacions a les quals la Milagros feia referència. Els redactors d’economia anteriors eren el que a Madrid en deien *sobrecogedores*, en el sentit literal de la paraula, o també els *baratos*. Això va ser molt important, perquè sobretot als inicis d’*El Periódico* suposava un canvi radical en la informació econòmica, que aleshores depenia dels periodistes *empotrats*, dels agents de la banca *empotrats* com a periodistes a les pàgines financeres, i no de les redaccions. Les empreses s’espantaven que no volguéssim sobres, perquè ja teníem un sou. Tot això no sé si està gaire escrit. Va ser molt important, aquesta aposta de l’Antonio, molt valenta, perquè érem periodistes amb moltes ganes d’aprendre l’ofici, d’aprendre d’economia, però que partíem de menys que les beceroles, com deia abans l’Andreu.

Els nous directors, encapçalats per l’Antonio, no fan ni una direcció assembleària ni una d’autocràtica, sinó que incorporen nivells de compartició de les decisions importants amb la redacció. x.v.-f.

S’ha parlat de disseny, de tipografia, de textos curts... I no podem analitzar o evocar la persona de l’Antonio Franco sense esmentar el seu amic de l’ànima, que era el Carlos Pérez de Rozas. Molts vam conèixer l’Antonio ja començada la seva

carrera, però amb el Carlos eren amics des de l'època d'estudiants. En la visió del diari com a objecte atractiu, visual, ordenat d'una altra manera, la figura del Carlos és molt important, la qual cosa completa una mica el que deia el Xavier Roig abans. La confecció, en aquells inicis, no era gaire rellevant, però finalment aquest segment de l'ofici, primer amb *El Periódico* i després amb el redisseny de *La Vanguardia*, va constituir un nou univers, que ha sortit bastant del periodisme català i de la figura de l'Antonio.

ANDREU MISSÉ Quan va sortir *El Periódico* vam estar un mes i mig fent models. Allà van tenir un paper molt important el Carlos Pérez de Rozas i el Fermín Vilchez. Se sabien els noms de tots els dissenyadors europeus i americans. És a dir, es van fer moltes proves, es va experimentar molt. No va ser gens improvisat. Va ser molt estudiat, el disseny final, però recordo que les proves es feien de color blau, és a dir, els esborranys eren de color blau, no eren de tinta negra.

Respecte de la informació econòmica, el que va fer *El Periódico* en aquell moment va ser normalitzar la informació econòmica, com si fos qualsevol altra informació. Abans, el que existia eren uns especialistes. Nosaltres, els nous periodistes, no sabíem res, però ells tampoc sabien res més que el que els deien a les empreses on anaven. El sistema funcionava així: els periodistes anaven a la reunió de les juntes d'accionistes, que els donaven els resultats de la junta i les dues pàgines de publicitat que tenien als diaris, i els periodistes cobraven la comissió d'aquesta publicitat. En lloc de cobrar-la el departament comercial del diari, la cobraven ells. Estava súper estandarditzat.

Hi havia excepcions, com el Joaquim Perramon. Nosaltres érem sospitosos, d'entrada. I la sort era que el Perramon, que era de l'*antiguo régimen*, però que era un home honest, els deia: "Aquest noiet és molt seriós, però no tingueu por." És a dir, ens feia de bo, aquesta és la paraula. Ens introduïa en un món que era... Hi havia unes institucions, que van desaparèixer perquè eren totalment irracionals, que eren els *consejos regionales*. Hi havia un consell regional dels notables de Catalunya, que era una cosa que no pintava res. I quan anàvem a la junta de Madrid, també teníem un dinar amb els de la junta del *consejo regional*. Als primers anys, nosaltres érem persones que no eren de cap confiança. Com que volíem que ens acceptessin en aquestes rodes de premsa, érem prudents i no anàvem contra cap empresa. Simplement fèiem informació normal del que vèiem, si ens semblava que els resultats havien sigut bons o dolents, etcètera. Explicar això va ser una normalització.

El Periódico en aquell moment va normalitzar la informació econòmica, com si fos qualsevol altra informació. A.M.

Juntament amb això, una cosa que va caracteritzar molt aquesta època va ser donar importància als fraus socials. Per exemple, un gran frau va ser el de la Seguretat Social, quan els funcionaris de la Seguretat Social de Barcelona entraven a les empreses que tenien dificultats a corrompre'ls. Els ar-

reglaven les actes, i així havien de pagar molt menys. A aquests els van fotre a la presó. Hi havia més assumptes així. Recordo el cas de Renta 4, en què es va estafar una pobra gent de Girona i d'Olot. Hi havia els casos dels *subhasteros*... Això va ser una cosa molt violenta, perquè vam haver d'anar al jutjat. També recordo el frau dels exportadors d'ametlles de Reus. Eren coses increïbles. Amb tot això, el diari trencava completament. Es va obrir una línia informativa de denúncia de fraus.

XAVIER VIDAL-FOLCH

Una línia que va seguir després a *El País*, amb els casos de KIO, Banca Catalana... Però la inauguració la va fer *El Periódico*.

ANDREU MISSÉ Sí. Una de les parts de la nostra informació era posar en evidència els fraus que es produïen i denunciar-los. Ho considero un mèrit del director i del nou del projecte del diari. Recordo una anècdota bastant brutal, una nit molt violenta en una roda de premsa de La Seda de Barcelona. El president era Vicente Mortes Alfonso, exministre d'Habitatge. Era després del cop d'Estat. Hi havia una diferència entre el president i el director; el president estava amb el general Milans del Bosch i el conseller delegat estava amb Alfonso Armada. Vam tenir una discussió bastant bastant forta. Nosaltres vam anar a fer una informació dels resultats d'una empresa que després va acabar com el rosari de l'aurora, La Seda. Veníem del cop d'Estat i nosaltres estàvem bastant encesos.

LLUÍS BASSETS

Voldria afegir un parell de coses que són també dues propostes de línies de reflexió, d'investigació. Una és la influència de l'Antonio Franco com a líder, podríem dir generacional, sobre *La Vanguardia*. Directa o indirecta, la influència és tremenda. Jo crec que és un tema per estudiar, començant per una qüestió d'ordre ètic. Franco era un director que, responent a una ètica compartida per la seva generació però que ell aplicava amb molta exigència, va afrontar una realitat que ara és inimaginable. Com és que una redacció estigués composta per especialistes que a la vegada eren caps de premsa de l'especialitat en la qüestió que tractaven? Això era una característica de *La Vanguardia* fins molt avançats els anys vuitanta. El cap de premsa de la Seat era qui feia la informació sobre l'automòbil, i el cap de premsa de Foment feia informació laboral.

En tot cas, que jo crec que *La Vanguardia* no hagués canviat el disseny sense l'aparició d'*El País* a Catalunya, i no hauria estat intentant mantenir la competència sense *El Periódico*, perquè *El Periódico* va ser un avís que no van atendre. Però quan l'Antonio els dona la segona rebregada és quan s'adonen que s'han de posar les piles i se les posen.

En aquells moments, en tota la premsa a Barcelona hi ha un immobilisme absolut excepte on hi ha l'Antonio i els seus companys. A *El Correo Catalán* mateix, que va ser un planter de bona gent, de bons periodistes, l'immobilisme era absolut. A l'*Avui*, tres quarts del mateix. I quan comencen a moure's, molts d'aquests diaris? Doncs quan veuen que els estan començant a fotre els lectors. El lector va tenir una influència

decisiva en moure la premsa a Barcelona. I això es tradueix en una altra cosa que és que després, quan la resta de la premsa ja s'ha mogut i ha començat a esdevenir una oferta més dinàmica, *El País* que ha fet l'Antonio es converteix en el planter d'on surten molts periodistes de tots els altres diaris i televisions. A Barcelona, *El País* dels anys vuitanta és el planter del periodisme català. L'altre és TV3, que és estrictament audiovisual.

L'altre trema en què trobo que es pot aprofundir és la influència d'Emilio Romero en la forma de dirigir els diaris a Madrid, que és molt important i transcendeix i arriba fins ara, gairebé. És a dir, és un tipus de director cabdillista, que és gairebé un alter ego periodístic del cap del govern i té unes funcions taumatúrgiques. No s'entenen l'Ansón, el Pedro Jota Ramírez o el Juan Luis Cebrián sense l'Emilio Romero.

JAUME GUILLAMET Perquè l'Emilio Romero era un càrrec polític del règim, *consejero nacional del Movimiento i procurador en Cortes pel tercio sindical*.

LLUÍS BASSETS Era l'únic periodista a qui estava permès fotre canya al règim perquè era un periodista de confiança. S'ha de reconèixer que amb els mitjans que li donen a *Pueblo*, que n'hi donen molts, fa una plantilla que també és un tema per estudiar. Què en surt, de *Pueblo*? El gruix del periodisme madrileny. Cebrián també.

Una altra cosa que se'ns ha demanat és la relació amb els polítics. Hi ha un capítol que és la relació de l'Antonio Franco amb Jordi Pujol. És un tema realment molt interessant i que també s'ha de veure des de l'òptica de què va fer *El País* amb el Pujol abans que l'Antonio s'hi incorporés. Hi ha un capítol de les memòries del Cebrián molt interessant i molt inquietant, on explica autocríticament que van accedir a autocensurar la informació que anava aportant el Quintà sobre l'afer Banca Catalana, cosa que no va succeir després que arribés Antonio Franco, sinó tot el contrari. Ell va defensar la publicació de tota la informació, sobretot la informació sobre la querella dels fiscals, quan es va rebre la trucada famosa de matinada del Prenafeta per intentar aturar la informació, amb el resultat que no es va aturar.

MILAGROS PÉREZ OLIVA Repasso algunes qüestions que s'han esmentat. Una, el periodisme rupturista, és a dir, entrar en temes en què fins llavors es considerava que no es podia entrar, sobretot els relacionats amb els poders econòmics, perquè qüestionar el poder polític sí que ja formava part de l'esperit de la Transició. Però, en canvi, els poders econòmics eren bastant intocables, entre altres coses perquè se'n depenia molt, de la publicitat. I aquí és molt clar que l'Antonio, com a director, esperonava moltíssim els redactors perquè anessin tan lluny com poguessin en la investigació. I els periodistes responien perquè en aquell moment estaven molt bregats, eren molt militants del periodisme, i moltes vegades tocaven temes que eren molt sensibles. Aquesta era

una característica important en el cas de l'Antonio: t'esperonava a investigar i a anar tan lluny com poguessis i les tensions que això generés les gestionava ell, procurava que allò no arribés a condicionar, per fortes que fossin aquestes pressions, l'ànim del periodista.

L'altra qüestió és que ell va participar —i això és molt important, perquè formava part d'una generació de periodistes molt joves que van fer el canvi generacional que he dit abans— d'un clima general de complicitat amb el canvi que impulsaven els polítics de la Transició a les institucions. Per una banda, hi ha la relació entre el poder polític i el poder periodístic, que en teoria hauria d'acabar en col·lisió, però que en aquest cas no va acabar-hi gairebé mai perquè hi havia una coincidència d'interessos i una cosmovisió compartida. Això és molt important. Era molt important que els directors compartissin els objectius de la generació de la Transició de construir la democràcia i modernitzar el país.

Penseu que l'Antonio Franco aterra a *El País* quan té trenta-cinc anys i ja acumula anys com a director a *El Periódico*. Quan desembarca a *El País*, per configurar la redacció de Barcelona s'emporta gran part dels quadres i redactors d'*El Periódico*, el buida. Això és un cop del qual *El Periódico* tindrà moltes dificultats per recuperar-se, perquè hi ha un abans i un després de l'Antonio Franco, fins i tot quan ell hi torna com a director, anys més tard, no torna a ser *El Periódico* que havia sigut.

Antonio Franco va participar d'un clima general de complicitat amb el canvi que impulsaven els polítics de la Transició. M.P.O.

El fitxatge de l'Antonio Franco és un punt d'inflexió també per a *El País*, perquè Cebrián es decanta per una opció molt clara, i tria un tipus de director que té molta personalitat a Catalunya, que incorpora al diari estatal de referència la visió d'una part del territori, de manera que des de Madrid tampoc es veia igual abans i després que l'Antonio Franco s'hi incorporés. Penseu que ell va a *El País* i Narcís Serra entra al govern de Felipe González pràcticament en paral·lel. Coincideix amb tota l'etapa del govern socialista i per tant es produeix una segona complicitat: la premsa es converteix en un element molt important de legitimació dels

canvis, de la modernització que es produeix a l'Estat. I això amb un periodisme d'investigació que posa en evidència la corrupció, el deteriorament, tot el que representa el vell model. Per tant, acompanya totes les reformes legislatives que s'estan intentant portar a terme. La premsa és al mateix temps motor de canvi i d'acompanyament de les decisions polítiques. Així doncs, la relació amb els polítics era llavors, en general, molt bona. De fet, no hi ha tornat a haver una relació tan bona i cadascú ha mantingut la seva independència. A poc a poc s'ha anat tornat dura i agra. Ara es fa molt periodisme de trinxera i la premsa participa de la polarització general.

En canvi, amb qui sí que va tenir una relació molt problemàtica, fins al punt que jo crec que en algun moment es va sentir realment incòmode, és amb Jordi Pujol, per la reacció que va tenir sobre la cobertura del cas Banca Catalana. Recordem que aquesta relació ve després d'una fase en què Alfons Quintà administrava la

informació d'una manera molt poc clara, o molt poc transparent. Coneixent l'evolució que ha tingut després aquest personatge, ara podem interpretar amb una mica més de llum les coses que passaven en aquell moment i com obtenia certes informacions, etcètera. La relació del diari amb l'entorn de Jordi Pujol ja estava deteriorada quan Franco va arribar a *El País* el 1982. I tot es va complicar encara més a partir de 1984, quan José María Mena i Carlos Jiménez Villarejo, dos fiscals amb molt de pes jurídic, van presentar la querella contra el directiu del banc, inclòs Jordi Pujol, i el diari en va fer una cobertura molt exhaustiva. Franco hi va apostar molt fort. Tots els que érem a la redacció vam ser testimonis de la reacció: es va prohibir que *El País* es distribuís a llocs oficials, va desaparèixer de les conselleries. A la de Sanitat, per exemple, es va retirar de les oficines. Ordre directa de dalt. També hi va haver ordres directes de no facilitar informació als periodistes d'*El País*, de no donar-los entrevistes. Per descomptat, la publicitat era el principal instrument de pressió, però bé, quan es fa una aposta periodística com aquesta, la repercussió que té és molt gran. La relació amb la presidència de la Generalitat es va deteriorar moltíssim. I quan una relació es deteriora tant, llavors moltes vegades també és difícil mantenir la distància, perquè et pots veure arrossegat cap a una espiral d'enfrontament. Això va influir bastant en la manera com s'enfocava la informació. Calia anar amb compte de no cometre cap errada. Però jo recordo perfectament com ell es mantenia absolutament ferm en donar les informacions, en els enfocaments. Tota la qüestió de la publicitat la gestionava ell i no transcendia a la redacció.

**JAUME
GUILLAMET**

Això es produeix en un context en el qual Pujol estava acostumat a fer i desfer, a tenir una relació molt fluïda i molt influent amb tots els directores de diari. A fer-se ell les entrevistes.

LLUÍS BASSETS En el projecte d'*El País* a Catalunya, el Cebrián tenia la visió molt clara que la tendència que hi hauria amb l'Estat autonòmic seria que els governs locals controlarien la premsa del seus respectius àmbits territorials. Per això es van crear edicions d'*El País*, perquè era la manera de tenir una mirada més distanciada, sense possibilitat d'influència directa del poder local. En el cas de Catalunya, va buscar i posar un director fort. Penso que això és un element bàsic per entendre l'hostilitat. La nit en què es posa en marxa la rotativa, a la Zona Franca, el Pujol va dir al Polanco: "A mi el que m'agradaria és que vosaltres no haguéssiu vingut aquí." El Pujol no volia emprenyadors, i a sobre *El País* havia contractat els periodistes que l'havien empenyat més.

Hi ha una altra qüestió de l'època de l'Antonio Franco, tant a *El País* com *El Periódico*, sobretot arran del cas Banca Catalana. Jo crec que el primer gran cas d'un governant populista que, des del franquisme, utilitza el *lawfare* —ara tan de moda a Espanya— és el senyor Pujol, que es proposa dues coses i les aconsegueix totes dues. Una és controlar la justícia, els jutges que operen al cas Banca Catalana,

quan col·loca el Pasqual Estivill al Consell del Poder Judicial. L'altra és emmorrassar la premsa i els mitjans de comunicació. És justament la visió d'Espanya que es vol transmetre des del nacionalisme tradicional. Doncs no, el lloc on va començar aquesta història i aquesta manera de tractar la justícia i els mitjans va ser aquí, ho va fer el senyor Pujol. Jo sé que això és una visió probablement esbiaixada, però no volia deixar de compartir-la.

XAVIER ROIG És curiós, els dos únics que no va aconseguir controlar van ser el Vilarasau i el Núñez, és a dir, La Caixa i el Futbol Club Barcelona, que van ser capaços de posar la barrera prou amunt.

Volia apuntar alguns petits detalls que potser ajuden a entendre-ho tot plegat. Pel que fa a la complicitat de la premsa amb el poder polític als inicis de la democràcia, sobretot dels governs de Felipe González, es pot veure de dues maneres. Una és relativament positiva, com apuntava la Milagros. L'altra, des d'una perspectiva de l'autonomia del periodisme, vinculada a la primera esmena de la Constitució nord-americana, és un desastre. Tinc la sensació que hi va haver una complicitat molt excessiva. La *bodeguilla* funcionava a *tope* i al final va sortir malament. Perquè de fet, tot aquest sector que va anar a parar a *El Mundo* era gent que es va empipar després d'haver estat uns anys fent la gara-gara al Felipe.

Carlos Pérez de Rozas va ser molt rellevant. Tot aquesta dèria pel disseny li va venir a *Destino*, ni més ni menys. Allà va treballar molt de temps amb un parell de dissenyadors potents i crec que va ser on va començar a reflexionar sobre aquest tema.

Sobre els dos Tarín. Al govern militar de Ciutadella, el *comandante* Marchante, que era el nostre director i el nostre *jefe*, i els altres que venien allà a conspirar, tenien un dubte: no tenien gaire clar quin dels dos Tarín era el bo i quin era el comunista. I nosaltres, és clar, procuràvem mantenir la confusió al màxim nivell.

S'ha comentat també això dels directors de Madrid i el respecte per l'expressió "el director". A *La Vanguardia* continua sent així. He parlat amb gent de *La Vanguardia* i em parlen d'"el director". No diuen el Jordi [Juan] o el Pepe [Antich], diuen "el director". I això ho diu gent molt influent de *La Vanguardia*.

L'Antonio va tenir una relació potent amb la gent significativa del PSOE, però en canvi mai va tenir una relació bona amb el PSC. Va mantenir una certa distància tant amb el Raimon Obiols com amb el Pasqual Maragall. I és curiós perquè va fer un diari que s'alimentava clarament de l'electorat socialista metropolità, cosa que es va trencar quan va venir el [Rafael] Nadal de director. I també és curiós perquè essent adversari, com s'ha dit, del Jordi Pujol, en la campanya del 1998-1999 no va ajudar gens a fer-lo fora, al contrari: hi va haver un silenci curiós. L'Antonio, tot i que potser ho volia mantenir discretament, al final de tot esclata amb el suport explícit al món dels Comuns. No havia fet mai cap manifestació de simpatia per un partit concret.

Sobre la informació esportiva, hem tornat a una situació en què es gestiona de manera molt més discreta. La informació esportiva, almenys a Catalunya, està en aquests moments totalment condicionada pel Barça. És un escàndol. Parles amb periodistes esportius de tot això i tenen claríssim que és un desastre, això del Barça, però en canvi hi ha un silenci absolut. I funciona d'una manera relativament tradicional. S'intenta que els diaris esportius tinguin uns recursos garantits, que són bàsicament els recursos relacionats amb el màrqueting del Futbol Club Barcelona.

I pel que fa al poder econòmic, recordo com es vivia a un diari com el *Tele/eXprés* la batalla que hi havia com d'amagat entre la redacció i el món que se suposava que representava el Banco de Madrid, el Castells i companyia, que tenia una certa influència sobre la informació. Era una tensió bastant continuada.

**XAVIER
VIDAL-FOLCH**

L'Antonio no es casava amb ningú, però tenia relacions amb tothom del món de la política. L'Antonio no declarava la guerra a ningú, però sí que declarava la guerra a conductes.

L'Antonio, de jove, va començar sent molt possibilista. Aleshores, per exemple, si algú airejava alguna cosa reformista del *régimen*, l'Antonio li procurava donar veu, fos en Cantarero del Castillo, de Reforma Social Espanyola, fos en Tarragona i el populisme de la quotidianitat. Treure tot el que era possible per, diguem-ne, anar conformant una onada de canvi en la informació i en la societat.

L'Antonio era molt de principis. Va compartir molt el projecte de Maragall de ciutat, dels Jocs Olímpics, i l'autonòmic. Va ser un abanderat de tot això. Després, independentment de quins fossin els seus prejudicis, intentava sobreposar-hi els principis. Això em sembla important per allò que deia que la independència comença per un mateix. Com molta gent, va compartir el projecte de regeneració democràtica dels primers governs socialistes, però també sobre la base dels principis; és a dir, no es va deixar obnubilar i en un moment determinat va marcar una distància i una ruptura. En el moment en què surt tota la qüestió del GAL i l'antiterrorisme i totes aquelles incògnites del Ministeri de l'Interior —algunes de les quals es van resoldre i d'altres no—, ell fa un trencament.

Jo no recordo que declarés la guerra a ningú. Més aviat li van declarar bastant la guerra a ell i al periodisme que representava. En Pujol, que era llest en aquest sentit, intentava conèixer una mica a tothom, a veure si podia anar captant els uns, seduïnt els altres, comprant els de més enllà. Tota la vida va ser això. L'Antonio feia esforços per aclarir que aquells no eren els seus principis, no era la seva ideologia, perquè ell sempre havia avantposat el vector social al vector nacional. Però des del principi hi va tenir una relació correcta, però no d'enamorament. I després van ser la seva actuació periodística en defensa de la informació i la seva vinculació amb *El País* el que va canviar les coses.

Independentment de quins fossin els seus prejudicis, l'Antonio intentava sobreposar-hi els principis. x.v.-f.

**JAUME
GUILLAMET**

El cas del 3% hi té alguna a cosa a veure. Qui treu públicament el tema és *El Periódico*.

LLUÍS BASSETS

Sí, en un editorial, que Pasqual Maragall llegeix al Parlament el mateix dia que salta el cas.

**XAVIER
VIDAL-FOLCH**

Hi va haver un editorial important a *El País* —a part del tema de Banca Catalana— sobre el projecte nacional d'en Pujol, que es va publicar quan es va formar el Partit Reformista [1984]. I recordo que l'editorial es titulava “Miguel/Miquel” i s'hi feia aflorar la contradicció del doble llenguatge del nacionalisme català. Guardo el record, potser falsejat pels anys, que no era una cosa ni *ad hominem* ni rebentaire, sinó purament crítica. Aquesta crítica no era única, *El País* no tenia el monopoli de la crítica, tot i que en tenia un percentatge prou important. Era la crítica que destacava més, com si fos un míssil, perquè hi havia molt silenci. L'oasi català era el silenci català. I aquí hi havia gent que molestava. Molestava *El País*, molestava el Col·legi de Periodistes, molestaven alguns fiscals, molestava el Raimon Obiols.

Ara recordem, a vegades amb una nostàlgia excessiva, la transversalitat del nacionalisme català, que en uns certs aspectes és així, però que anava acompanyat d'una dinàmica d'amic-enemic. I a l'Antonio li va tocar fer aquest paper, però no perquè ell fos genèticament antipujolista, sinó per la dinàmica de les conductes. Crec que això ho hauríem de dir perquè ara resulta que uns van ser perfectes i els altres van ser sectaris. No és així.

XAVIER ROIG

S'ha dit que el Pujol volia conèixer gent. Evidentment volia conèixer gent i volia fitxar gent. Recordo que amb l'Antonio vam fer per al Pujol un estudi sobre l'escàndol del Guruceta. Era una mena de documentació, una cosa molt elemental, però després ell la va fer servir. I pel que fa a les seves referències ètiques, és rellevant posar sobre la taula que l'Antonio que vaig conèixer, l'Antonio jove, tenia un saber profundament influït per l'ètica catòlica. Era una ètica progressista, catòlica, fins al punt que va tenir fins i tot alguna temptació de fer-se capellà.

**XAVIER
VIDAL-FOLCH**

I va començar a escriure a la revista *Jóvenes*, la revista conciliar del jovent.

**JOSEP GARCIA
MIQUEL**

Vaig conèixer l'Antonio l'any 1978, quan havia d'arrancar *El Periódico*. Jo aleshores era l'administrador general a *El Noticiero Universal*. S'havia comprat una rotativa i s'havia d'omplir. Es va omplir amb *l'Avui*, *El Periódico*, després amb *l'Sport*... El banquer

d'aquesta història es deia Javier de la Rosa. El meu conseller delegat era José María de Porcioles i el president del consell, l'Higini Torras. Amb això vull dir que la química entre l'Antonio Asensio i aquest conglomerat va ser quasi impossible. Jo era al mig, intentant organitzar les coses, i l'Antonio em venia a veure cada matí amb una llista de greuges. Per exemple, "avui a les set del matí *El Periódico* no ha arribat a Vallfogona de Riucorb", "aquesta pàgina va ser filmada a les onze de la nit i no va ser posada en pàgina fins a mitjanit", etc. Històries de com combinar diferents projectes editorials dins d'una mateixa rotativa. Però la relació era complicada, perquè era veritat el que ell deia, i nosaltres ens havíem d'enfrontar a una cosa que fins aquell moment no s'havia fet. Va anar passant el temps, en un cert moment me'n vaig anar a l'*Avui*. Ens vam acomiadar i ens vam desitjar sort. Relacions diplomàtiques a nivell de consolat.

Passa el temps. Vull recordar que el director d'*El País* d'aquell moment era Alfons Quintà, "el fill del xofer". Amb Alfons Quintà no hi tenia bona química. Després, tot es va precipitar amb el canvi d'Alfons Quintà per Antonio Franco. Em truquen en un cert moment, fan un procés de selecció i em trien com a responsable de la

Percebia l'Antonio com una gran lloca. L'anava a veure amb la meva llista de problemes de distribució i ell sempre ho gestionava. J.G.M.

part no editorial d'*El País* a Barcelona. Jo vaig pensar que l'Antonio Franco no es devia recordar de mi. Vaig tenir una entrevista amb ell i amb el Javier Baviano [primer gerent d'*El País*] a Madrid i em va dir, cridant: "*De todos los hijos de puta [aquesta paraula la deia sovint] que estábais en aquella empresa eres el único que fuiste adversario y no enemigo.*" I em vaig dir: "Bé, provem-ho." Quan ens vam quedar sols li vaig preguntar què volia de mi. I em va demanar que fos impecable. A Espanya en aquell moment hi havia 26.000 punts de venda. Per tant, *El País* Madrid s'havia de despendre de 5.500 punts de venda, que són els que hi havia en aquell mo-

ment a Catalunya i les Balears, que passaven a estar controlats des de Barcelona. Al començament li vaig dir que hi hauria moltes protestes de l'estil "*Yo quiero el periódico de Madrid, no el de Barcelona.*" Amb això havíem de ser clars, perquè si no ens hauríem tornat bojós. Jo percebia l'Antonio com una gran lloca. L'anava a veure amb la meva llista de problemes de distribució i ell sempre ho gestionava. Insistia que tot el que li presentés havia de ser impecable.

Al cap de poc vam descobrir que érem al mateix Estat, però en un altre país. Això com es descobreix? Doncs quan arriba un dia de Nadal i hi ha diari a Barcelona, però no a Madrid. Arriba un dia de Nadal que mor Joan Miró. L'Andreu, que llavors era al comitè d'empresa, deu recordar les negociacions desesperades per saber quant havien de cobrar les persones que havien treballat el dia de Nadal aquí per fer el diari d'allà. Això es repetia a l'inrevés el Dijous Sant. Això era tremend.

També es van produir una sèrie de situacions a causa del Laserite. El Laserite era una innovació tecnològica, però fallava moltes vegades. Això volia dir agafar un avió, anar a Madrid a buscar les planxes, tornar cap aquí... Mai vam deixar de sortir però jo, que soc patidor de mena, patia molt perquè pensava que no sorti-

riem. Però ell sempre repetia: “*Impecable*”. A això hi va afegir després un segon comentari: “*Hay que hacer un esfuerzo de imaginación.*” Això va passar poc després que s’inauguessin les instal·lacions del diari a la Zona Franca. Es van inundar i es va produir la paradoxa que no funcionava res, excepte el Laserite. A casa guardo planxes en què el Baviano i el Lorenzo Ruiz em donaven instruccions i me les passaven per les planxes de Laserite, perquè el telèfon no funcionava.

Tot plegat ho recordo com una complicitat. Ens sentíem còmplices. Això volia dir fer les coses ben fetes. De vegades, ell em trucava per avisar-me que el diari sortiria més tard. Però, és clar, això jo ho havia de preveure, perquè nosaltres, a part de repartir *El País*, repartíem premsa francesa i altres diaris. I llavors s’havia d’organitzar, aquella mateixa nit, un altre repartiment. Això és complex. Una nit, la cosa s’endarreria molt i jo mai li preguntava per quin motiu, allò era un tema del director. Li vaig trucar a les tres de la matinada i li vaig dir: “Antonio, a les cinc obre el metro i no hi serem.” I respon: “Si dic que t’esperis és perquè tinc el criteri que s’ha d’esperar, perquè és una informació molt important.” “Me la pots explicar?”, li vaig preguntar. I em va explicar que la Milagros Pérez Oliva estava intentant contrastar si a l’Hospital de Bellvitge es feien o no les proves de sang adients, si portaven sida o no en portaven. I finalment, a quarts de quatre o les quatre, ho vam aconseguir.

MILAGROS PÉREZ OLIVA

Havia de confirmar que el banc de sang de l’Hospital de Bellvitge havia incomplert la normativa que obligava a testar les donacions de sang per veure si eren portadores del virus del sida. La notícia era que aquest incompliment havia fet que diferents pacients es contagiessin i agafessin la malaltia, i no era fàcil corroborar-ho per diferents fonts. Finalment me’n vaig anar als laboratoris Grífols, que compraven el plasma de les donacions de Bellvitge, i vaig poder parlar amb el director, i per a la meua sorpresa, m’ho va confirmar sense embuts.

JOSEP GARCIA MIQUEL

En resum: hi va haver molta complicitat, l’Antonio era una lloca tremenda i ens ho vam passar molt bé, però en aquell moment no ho sabíem.

LLUÍS BASSETS

Voldria afegir una anècdota que trobo que és molt rellevant per entendre la seva manera de dirigir un diari. Hi va haver un cas molt important, que va ser quan un etarra va morir d’un tret al clatell en una detenció de la policia. Això va ser un divendres i l’únic diari que va explicar què havia succeït va ser *El País*. Qui estava dirigint el diari en aquell moment, a Madrid, era l’Antonio Franco. S’ha de reconèixer que era un director molt valent i molt decidit.

Vull fer un comentari sobre la ideologia de l’Antonio Franco. *Libération* és de l’any 1973. Antonio Franco era un periodista d’esquerres, molt d’esquerres, podríem dir

d'una esquerra possibilista i reformista, no d'una esquerra autoritària. I quan surt *Libération* és el model de la contrainformació, del periodisme de denúncia, de combat. Recordem que Jean-Paul Sartre n'és el primer director. És a dir, l'Antonio vol fer, amb les regles del periodisme podríem dir-ne burgès i seguint les pautes del periodisme com a negoci, un periodisme popular, progressista, transformador. Per tant, a mi no m'estranya gens que, enmig de tot el desgavell que hi ha hagut aquests últims anys, uns periodistes que s'hagin decantat cap a una banda i l'Antonio cap a una altra, quan ja no era director. Per tant, la seva identificació amb una opció política —que va expressar amb el seu suport públic a una candidatura— em sembla absolutament coherent amb la seva trajectòria. No ho hagués fet dirigint un mitjà, n'estic convençut. Era perfectament coherent amb un pensament d'una esquerra transformadora no autoritària. Té caires clarament socialdemòcrates, però no d'una socialdemocràcia podríem dir més carbonitzada, sinó més aviat combativa. Les seves idees eren aquestes i no són incompatibles, en absolut, amb l'èxit de la Transició espanyola en el camp del periodisme. Aquestes actituds, d'altra banda, les compartíem molts periodistes d'aquells anys.

L'Antonio vol fer, amb les regles del periodisme burgès i seguint les pautes del periodisme com a negoci, un periodisme popular, progressista, transformador. L.B.

XAVIER VIDAL-FOLCH

Vull remarcar que l'Antonio Franco, abans que director, és periodista. Hem destacat molt el paper de l'Antonio com a director, com a arquitecte de diaris, com a gegant constructor del periodisme. No hi ha gaire periodistes que hagin estat capaços d'encapçalar l'invent d'un diari completament nou i la transformació del diari més important del conjunt espanyol en un diari molt més transversal territorialment i lingüísticament. Ens hem oblidat de parlar de l'invent del *Quadern*, que durant molts anys va ser la primera publicació en català en número de vendes, per l'esforç de la redacció i de l'empresa, no pas perquè comptés amb cap mena d'ajut públic.

El llibre *Antonio Franco. Un gegant del periodisme* el vam fer per palesar no només el seu *métier*, l'ofici d'un periodista des d'unes pàgines viscudes, sinó també per demostrar que darrere d'aquest director hi havia un periodista tot-terreny. Ell sempre es va definir com un cronista esportiu, amb tot l'orgull i amb tota la raó. Un analista que es feia molt entenedor, que no queia en el pecat del cultisme. No era deixeble de Góngora. Era un analista molt molt directe. I, en tercer lloc, un entrevistador de primera. Què és, un periodista? Algú que sap fer preguntes i intenta transmetre la informació al públic a través de distintes fórmules i amb distintes gèneres periodístics.

Hi ha hagut directors de molta fama, en aquest país, però de directors-periodistes que no hagin abandonat mai la palpitació del periodisme de base, essencial, de les coses elementals, doncs potser no n'hi ha hagut gaires. I és per això que celebrem aquesta història com la història d'una aventura d'èxit.

ANDREU MISSÉ Jo penso que l'Antonio Franco és un periodista rupturista perquè quan feia el diari avantposava els interessos socials. La paraula clau aquí és *social*; no són els interessos dels poders polítics ni econòmics, sinó els de la gent. Això es pot veure com una perspectiva d'esquerres, si es vol; jo diria que és social.

Hi ha un aspecte que vull remarcar. El que es va publicar a *El País* abans d'Antonio Franco sobre Banca Catalana no té res a veure amb el que es va publicar després. Jo diria, fins i tot, que no s'hauria publicat mai d'aquella manera.

Aquí s'expliquen moltes històries i es fan moltes simplificacions. Per ser un periodista rupturista i social, el primer que necessites és més rigor del que és normal, perquè tindràs tots els enemics declarats. La querella sobre Banca Catalana del 1984 es va anar a presentar a Madrid. Els que van impulsar la querella, els fiscals, la van explicar a periodistes del diari *El País*, però del de Madrid. És a dir, que en Franco va aconseguir sempre tenir una independència molt elevada. Tot s'havia de contrastar molt bé. No vaig veure mai res contra cap empresa.

No hi havia res contra Banca Catalana. Simplement era un banc que funcionava malament, i aquests problemes s'explicaven un cop es contrastaven. Un altre exemple: vam publicar tota la història de les primes úniques de La Caixa, però sempre parlant amb els de La Caixa, sempre. És a dir, el que nosaltres vam interioritzar amb l'Antonio era que no anàvem contra cap empresa. Per fer aquella feina amb una perspectiva social, teníem la necessitat de fer les coses amb un rigor extrem.

L'Antonio Franco és un periodista rupturista perquè quan feia el diari avantposava els interessos socials; ni els polítics ni els econòmics, sinó els de la gent. **A.M.**

En el primer aniversari d'*El Periódico* es va publicar una pàgina de contingut sobre l'efemèride, amb un editorial molt maco, que explicava molt bé la voluntat divulgadora del diari. En aquella pàgina es van publicar els noms de tots els treballadors del diari, no només dels periodistes: els de tallers, els de publicitat... Això també és un missatge: el diari no el fan només els periodistes. L'Antonio tenia aquest component social, de fons.

**MILAGROS
PÉREZ OLIVA**

El principal llegat de l'Antonio Franco és la seva visió d'un periodisme independent i radicalment autònom, que és com va exercir l'ofici. També va viure una conjuntura en què era possible exercir-lo així. Ell encapçalava una generació de gent molt potent i amb moltes ganes d'independència. Tot i això, respecte a la ideologia, tots sabíem que era d'esquerres perquè no ho amagava, però ningú sabia què pensava ni què votava. Jo no vaig saber-ho mai. És una cosa que ell tenia molt escrupolosament reservada i guardada, cosa que també era un indicador, un exemple, per a la resta de periodistes.

Va fer un periodisme molt trencador des del punt de vista social i també formal. Crec que la pugna per l'hegemonia de la premsa catalana que va mantenir amb *La Vanguardia* al final la va guanyar el diari de Godó, però uns quants anys després.

La batalla va servir perquè *La Vanguardia* es posés les piles i es renovés. Després *El Periódico* ha perdut pistonada i *La Vanguardia* s'ha consolidat com a diari de referència a Catalunya gràcies a la competència que representava Antonio Franco, que va influir també sobre tots els altres diaris.

Si haguéssim de posar algun però al seu llegat, jo el posaria en la gestió de les redaccions, en la manera de gestionar els recursos humans. Com ha dit en Xavier Roig, li agradava treballar amb *franquistes*. Prioritzava i privilegiava molt les relacions personals de complicitat, que no sempre es forjaven en les relacions professionals, sinó que moltes vegades es feien als dinars, al bar de copes que molts dels caps solien freqüentar, que tots sabíem quin era. Sabíem que els que hi anaven tenien moltes complicitats i més possibilitats de promoció. Aquestes relacions informals eren molt típiques en totes les redaccions, però jo crec que en el seu cas van ser molt evidents.

XAVIER VIDAL-FOLCH

Potser en el que dic hi ha imprecisió i pot ser que passés això que dius, però ell era molt amic dels seus amics. Va haver-hi col·laboradors de molta confiança que no eren gens amics d'ell... Jo vaig ser amic d'ell posteriorment, molt temps després de treballar-hi. El que passa és que hi havia una relació de complicitat molt profunda i crec que molts casos eren com el meu. Potser la dinàmica afectiva no era la mateixa amb tothom, i a alguns els retreia coses i s'hi sentien menys pròxims. Però no érem de la colla pessigolla. Aquesta és la meva impressió.

MILAGROS PÉREZ OLIVA

Aquesta forma de relacionar-se era freqüent a totes les redaccions. Era molt habitual. Si preguntem a la gent que ha treballat amb Antonio Franco, en trobarem molta que se'n declara incondicional i amiga, però també hi ha damnificats. Algú que ha tingut tant de poder com ell ha tingut en el periodisme també genera damnificats. Però això és segurament inevitable després de tants anys de direcció. Per tant, apunto que la gestió concreta de la dinàmica de la redacció no va ser en tots els moments constructiva o pacífica.

XAVIER ROIG

Reflexionant sobre quines són les qualitats elementals per dirigir un diari, penso que el director ha de ser fonamentalment una persona que entengui la complexitat i sigui capaç d'ordenar-la de manera que es pugui transmetre la informació sobre una ciutat o un país. Per tant, ha d'entendre les circumstàncies concretes d'una ciutat, d'un país, la seva història, la situació econòmica, la distribució del poder. Qui mana, qui ha deixat de manar, els mites de la col·lectivitat, les persones influents... En definitiva, la capacitat d'entendre la complexitat i després de simplificar-la quan es trasllada a un diari. El fet de ser tan bon periodista, d'haver anat madurant tot això, va permetre a l'Antonio assolir la posició que és pròpia d'un bon director.

